

โมเดลปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: ถอดรหัสแนวปฏิบัติ สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*

SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY MODEL: RECODING TO PRACTICE GUIDELINE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

เรืองยศ แวดล้อม

Rueangyot Waedlom

อัมพร กุลาเพ็ญ

Amporn Kulapen

บุญจักรวาล รอดบำเรอ

Bunchakkrawan Rotbamroe

นงลักษณ์ เรือนทอง

Nongluk Rueanthong

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง

Samrit Kangpheng

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar, Thailand

E-mail: kongkiatch1986@gmail.com

บทคัดย่อ

โมเดลอย่างง่ายของกระบวนการดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มจากคนที่มีคุณธรรมในการใช้ความรู้เพื่อการตัดสินใจอย่างรอบรู้ และนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติตนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ เช่น สังคมที่มีความเอื้ออาทร โดยมีกระบวนการ คือ ขั้นที่ 1 คุณธรรมและคุณลักษณะ เช่น ความเอื้ออาทรควบคู่กับความรู้ ในขั้นที่ 2 การสร้างองค์ความรู้ เช่น มีคนที่ด้อยโอกาสในสังคมแล้วสร้างให้เกิดเจตคติที่รอบรู้ ในขั้นที่ 3 คุณลักษณะที่รอบรู้และความตระหนักรู้ในความพอเพียง เช่น ควรช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสนั้น แล้วจูงใจให้ปฏิบัติ ในขั้นที่ 4 การลงมือปฏิบัติและพฤติกรรม เช่น สนับสนุนช่วยเหลือคนเหล่านั้นก็จะนำไปสู่การบรรลุผล ในขั้นที่ 5 ผลผลิตและผลลัพธ์ เช่น สร้างความสมานฉันท์ในสังคม เป็นต้น ซึ่งการนำโมเดลแนวปฏิบัติตามปรัชญาพอเพียงหรือหลักการพอเพียงใช้วิธีการจดจำง่าย ๆ ได้ว่า “โมเดล 2-3-4-5” ซึ่งมาจาก 2 เงื่อนไขคือ “คุณธรรมกำกับความรู้” 3 หลักการพร้อมกัน คือ “พอประมาณ มีเหตุผล ภูมิคุ้มกัน” 4 มิติที่มีความสมดุลคือ “เศรษฐกิจ

* Received January 31, 2022; Revised April 3, 2022; Accepted April 18, 2022

สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม” และ 5 ขั้นตอนของกระบวนการดำเนินงานซึ่งเป็นแนวปฏิบัติไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน และคุณลักษณะความพอเพียงหรือการอยู่อย่างพอเพียงเป็นลักษณะประจำตัวที่แสดงออกหรือปฏิบัติเป็นประจำและสม่ำเสมอที่ครอบคลุมทั้งผลผลิต และผลลัพธ์ในส่วนกรณีของผลผลิต เป็นความสมดุลใน 4 มิติ ประกอบด้วย 1) มิติเศรษฐกิจ 2) มิติสังคม 3) มิติสิ่งแวดล้อม และ 4) มิติวัฒนธรรม ในส่วนกรณีของผลลัพธ์ เป็นความยั่งยืนของคุณภาพชีวิตหรือการอยู่ดีกินดี ประกอบด้วย 3 มิติ คือ 1) พึ่งตนเอง 2) มีภูมิคุ้มกัน และ 3) ยืดหยุ่น

คำสำคัญ: โมเดล, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

A simplified model of the Sufficiency Economy Philosophy implementation process it starts with people who are virtuous in using their knowledge to make informed decisions. And lead to behavior to achieve the goals according to the vision such as a caring society the process is the first step, virtues, and attributes, such as generosity coupled with knowledge; in the second step, the creation of a body of knowledge, for example, some people are disadvantaged in society and create a well-informed attitude. Self-sufficiency awareness, for example, should help the disadvantaged and then motivate them to act. Step 4: Actions and behaviors, such as supporting and helping them, lead to results. Step 5: Productivity and outcomes, such as creating social reconciliation, etc., which the model follows the philosophy of sufficiency or the principle of sufficiency, using a simple method to remember that “model 2-3-4-5” which comes from 2 conditions: “morality governs knowledge” 3 principles ready. Together, which is “moderation, rational, immune”, 4 dimensions are balanced, which are “economic, social, environmental, cultural” and 5 steps of the operational process, which are guidelines for sustainable development. And sufficiency or sufficiency attributes are characteristics that are expressed or practiced on a regular and consistent basis that encompass both productivity and outcomes. It is a balance in 4 dimensions: 1) economic dimension, 2) social dimension, 3) environmental dimension, and 4) cultural dimension. Is it the sustainability of the quality of life well-being consists of three dimensions: 1) self-reliant, 2) immune, and 3) resilient.

Keywords: Model, Sufficiency Economy Philosophy, Sustainable Development

บทนำ

จากสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 75 รัฐพึงจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ขจัดการผูกขาดทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม และพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน ทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษา (conceptual design) ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ที่ยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา ได้แก่ หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (education for all) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (inclusive education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (sufficiency economy) และหลักการมีส่วนร่วมของ ทุกภาคส่วนในสังคม (all for education) อีกทั้งยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development goals: SDGs 2030) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) และหลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ที่ยึด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ต่อเนื่องมาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 เพื่อให้เกิดการบูรณาการการพัฒนาในทุกมิติอย่างสมดุลผสมผสาน มีความพอประมาณ และมีระบบภูมิคุ้มกัน เป็นการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ชุมชนวิถีชีวิต ค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรม (ราชกิจจานุเบกษา, 2559)

ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดนโยบายปีงบประมาณ 2562 ไว้สอดคล้องกัน กล่าวคือ นโยบายที่ 2 พัฒนาคุณภาพผู้เรียน กลยุทธ์ที่ 5 การจัดการศึกษาเพื่อการบรรลุเป้าหมายโลกเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง โดยกำหนดตัวชี้วัด คือ ร้อยละของผู้เรียนที่มีพฤติกรรมแสดงออกถึงการดำเนินชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และร้อยละของสถานศึกษาที่น้อมนำ พระบรมราโชบายด้านการศึกษาของในหลวงรัชกาลที่ 9 และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดแนวทางการดำเนินการที่สำคัญ ได้แก่ ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) อีกทั้ง จัดระบบการศึกษาและวางแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริมเป็นแรงงานที่มีสมรรถนะสูงเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง (กัญญาณัฐ เสี่ยงใหญ่ และศิริวรรณ วิสุทธิรัตนกุล, 2564)

จากแนวนโยบายดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นและสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกกำหนดให้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาทุกระดับ ซึ่งสำนักงาน

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และจिरายู อิศรางกูร ณ อยุธยา และปริญญ ธรรมปียา ที่ได้ระบุถึง ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคน 3 ประการ คือ 1) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนเสรีภาพในสังคมได้อย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียน ไม่เอาัดเอาเปรียบ แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีจิตเมตตา และจิตสาธารณะ 2) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ทำลาย เห็นคุณค่า และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และ 3) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่อย่างมีรากเหง้าทางวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา ค่านิยม และเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของแต่ละบุคคล/สังคม โดยหลักคิดและหลักปฏิบัติดังกล่าวจะนำไปสู่การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคโลกาภิวัตน์ และนำไปสู่การสร้างผลผลิตและผลลัพธ์ (outputs and outcomes) ที่มีคุณภาพ กล่าวคือ ผลผลิตเป็นความพอเพียง (sufficiency) ที่เป็นการสมดุลระหว่างมิติของเศรษฐกิจหรือวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2559); (จिरายู อิศรางกูร ณ อยุธยา และปริญญ ธรรมปียา, 2557); (ปริญญ ธรรมปียา, 2560)

ส่วนในกรณีผลลัพธ์นั้น เป็นความยั่งยืนของคุณภาพชีวิตหรือการอยู่ดีกินดี (well-being sustainability) ได้แก่ พึ่งตนเอง (self-reliance) ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาตามแนวพระราชดำริซึ่งเป็นผลของการทำทุกอย่างแล้วจึงจะพึ่งตนเองได้ต้องมีความรู้ มีวิธีคิด มีทักษะในการตัดสินใจ และการปฏิบัติ มีภูมิคุ้มกัน (immunity) เป็นการเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ และยืดหยุ่นหรือความสามารถในการต้านแรงกระทบต่าง ๆ (resilience) (เกษม วัฒนชัย และจिरายู อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2555); (Avery, G.C. & Bergsteiner, H., 2016) ดังนั้น คุณลักษณะของความพอเพียง (sufficiency attributes) จึงเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่จะต้องเสริมสร้างให้กับผู้เรียนเพื่อให้เกิดความสมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก ได้เป็นอย่างดี โดยยึดหลักการความพอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้อง มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขพื้นฐาน (คุณธรรมนำความรู้) เป็นความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน (ปริญญ ธรรมปียา, 2560)

ดังนั้น กระบวนการดำเนินงานในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับหน่วยงาน ทางการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะนำไปสู่แนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปแบบหรือโมเดลอย่างง่าย ของกระบวนการดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

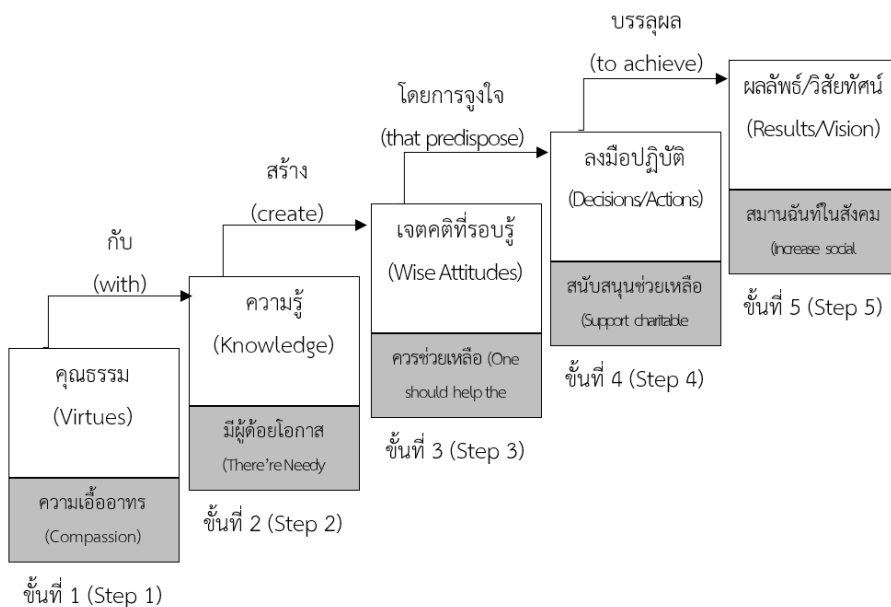
กระบวนการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่พระราชทานไว้ให้คนไทย จนถึงวันนี้ แม้ว่าจะเป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวางแต่ความเข้าใจและการนำไปใช้อย่างถูกต้องเป็นรูปธรรมได้ประโยชน์อย่างแท้จริงสำหรับคนไทยอาจจะยังไม่มากพอ ดังนั้น การศึกษาถึงแก่นที่มาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือหลักการพอเพียงเพื่อนำมาถอดรหัสจนได้เป็นแนวปฏิบัติใหม่และเรียบเรียงไว้ในหนังสือ “Sufficiency Thinking” ในบทที่ 3 The Sufficiency Economy Philosophy Process โดย ดร.ปริยานุช ธรรมปิยา ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์พัฒนาและพุทธศาสตร์ และ Dr. Harald Bergsteiner ศาสตราจารย์เกียรติคุณ The Australian Catholic University และผู้ร่วมก่อตั้งสถาบันเพื่อผู้นำความยั่งยืน จึงไม่เพียงเป็นประโยชน์กับชาวต่างชาติที่ให้ความสนใจในเรื่องนี้และยกย่องในหลวงรัชกาลที่ 9 เท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์กับคนไทยให้สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง (ผู้จัดการออนไลน์, 2561) ดังนั้น แนวปฏิบัติของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy Model หรือ SEP Model) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ขั้นตอนแรก “Virtues and attributes” (คุณธรรมและคุณลักษณะ) ตามระบบการคิด (system thinking) นั่นคือ คนซึ่งเป็นปัจจัยเข้าสู่กระบวนการ (input) เป็นการพูดถึงการพัฒนาที่มีคนเป็นศูนย์กลางคือเริ่มต้นที่คุณลักษณะของคนเป็นสำคัญในการพัฒนาทุกเรื่อง ที่ต้องการ “คุณภาพของคน” ตามหลักพอเพียงกำหนดด้วยสองเงื่อนไขคือ “คุณธรรมกับความรู้” ทั้งนี้ “คุณธรรม” มีสองส่วนคือ ส่วนแรก “Enduring virtues” เป็นคุณลักษณะของเรา ซึ่งมาจากการบ่มเพาะในครอบครัว ความเชื่อที่ฝังมาในจิตสำนึกของเรา เป็นคุณงามความดีที่อยู่ในตัวเรา กับส่วนที่สอง “Share virtues” หรือ “ethics” (จริยธรรม) เป็นคุณลักษณะของกลุ่ม เป็นสิ่งที่ต้องตกลงร่วมกัน เป็นความเชื่อร่วมกัน เป็นคุณงามความดีของกลุ่ม เช่น corporate ethic ยึดถือการไม่ขายสินค้าที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจริยธรรมขององค์กรเกิดจากผู้บริหารและพนักงานบริษัทยึดมั่นในแนวทางนี้ เป็นต้น (Avery, G.C. & Bergsteiner, H., 2016)

อย่างไรก็ดี การถอดบทเรียนและนำเสนอรูปแบบของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy: SEP) ในตำราดังกล่าว มีวัตถุประสงค์สำคัญ 4 ประการ คือ 1) เพื่อแสดงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความสลับซับซ้อนให้เข้าใจง่าย เป็นตรรกะเป็นเหตุเป็นผล และเป็นการบูรณาการ 2) เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย 3) เพื่อเป็นเครื่องมือในกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นภาพรวมและให้โอกาส นำไปประยุกต์ใช้ และ 4) เพื่อเป็นกระบวนการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือ SEP อย่างเป็นขั้นตอนให้นำไปใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ โดยสร้างเป็นโมเดลอย่างง่ายของกระบวนการดำเนินการตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มจากคนที่มีคุณธรรม (virtuous person) ในการใช้ความรู้ (knowledge) เพื่อการตัดสินใจอย่างรอบรู้ (wise decisions) และนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติ

ตน (acts accordingly) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ (envisioned results) เช่น สังคมที่มีความเอื้ออาทร (compassionate society) มีกระบวนการ คือ **ขั้นที่ 1** คุณธรรม เช่น ความเอื้ออาทรควบคู่กับความรู้ **ขั้นที่ 2** ความรู้ เช่น มีคนที่ด้อยโอกาสในสังคมแล้ว สร้างให้เกิดเจตคติที่รอบรู้ใน **ขั้นที่ 3** เจตคติที่รอบรู้ เช่น ควรช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสนั้นแล้วจึง ใจให้ปฏิบัติใน **ขั้นที่ 4** การตัดสินใจลงมือปฏิบัติหรือประพัตติตน เช่น สนับสนุนช่วยเหลือคน เหล่านั้นก็จะนำไปสู่การบรรลุผลใน **ขั้นที่ 5** ผลลัพธ์และวิสัยทัศน์หรือภาพที่คาดหวัง เช่น สร้างความสมานฉันท์ในสังคม (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, 2562) ดังแสดงในภาพ 1

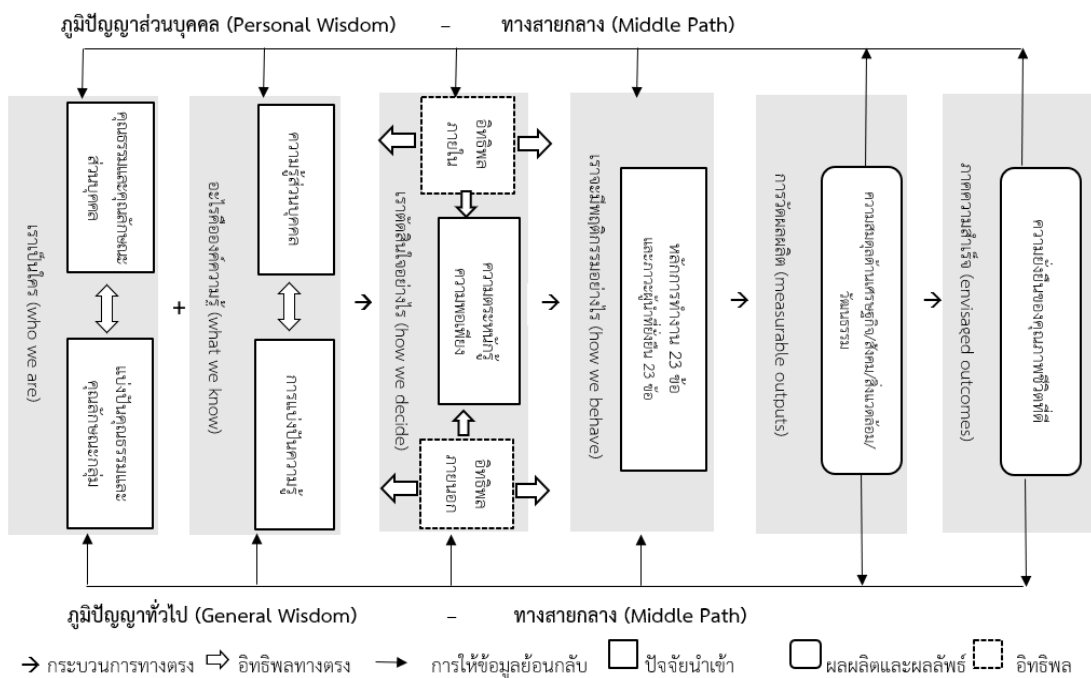

ภาพที่ 1 กระบวนการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โมเดลปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Avery and Bergsteiner ยังได้นำเสนอ SEP Model หรือโมเดลปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ครอบคลุมการดำเนินงานทั้งระบบโดยเริ่มจาก **ขั้นที่ 1** คุณธรรมและคุณลักษณะ (virtues and attributes) เป็นการรู้จักตัวเรา (who we are) และผนวกกับ **ขั้นที่ 2** องค์ความรู้ (knowledge) อะไรที่เป็นองค์ความรู้ที่เรามี (what we know) ซึ่งเกี่ยวข้องทั้งในระดับบุคคลและการแบ่งปันในกลุ่ม **ขั้นที่ 3** คุณลักษณะที่รอบรู้และความตระหนักในความพอเพียง (Wise attitudes and a sufficiency mindset) เราตัดสินใจอย่างไร (how we decide) **ขั้นที่ 4** การลงมือปฏิบัติ (actions and behaviors) เป็นการรู้ว่าจะแสดงพฤติกรรมอย่างไร (how we behave) และ **ขั้นที่ 5** ผลผลิตและผลลัพธ์ (outputs and outcomes) เป็นการวัดที่ครอบคลุมทั้งผลิต (measurable outputs) และผลลัพธ์ (envisaged outcomes) อย่างไรก็ดี

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่พระราชทานไว้ให้คนไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 แม้ว่าจะเป็นที่ “รับรู้” อย่างกว้างขวาง แต่ “ความเข้าใจ” และ “การนำไปใช้” อย่างถูกต้อง ได้ประโยชน์อย่างแท้จริงสำหรับคนไทยอาจจะยังไม่มากพอ ดังนั้น การศึกษาถึง แก่นที่มาของ “ปรัชญาความพอเพียง” หรือ “หลักความพอเพียง” เพื่อนำมาถอดรหัสจน สามารถได้เป็นแนวปฏิบัติใหม่และเรียบเรียงไว้ในหนังสือ “Sufficiency Thinking” ในบทที่ชื่อ ว่า “The Sufficiency Economy Philosophy Process” ดังเกริ่นแล้วในตอนต้น แนวปฏิบัติ ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy model หรือ SEP model) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน (Avery, G.C. & Bergsteiner, H., 2016); (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง , 2562) ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โมเดลปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
(The Sufficiency Economy Philosophy Model)

จากภาพที่ 2 จะเห็นว่าโมเดลปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (The Sufficiency Economy Philosophy model) เป็นรูปแบบที่ครอบคลุมการดำเนินงานทั้งระบบ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 คุณธรรมและคุณลักษณะ (virtues and attributes) ตามแนวคิดเชิงระบบ (system thinking) นั่นคือ คนซึ่งเป็นปัจจัยนำเข้า (input) สู่กระบวนการเป็นการพูดถึงการพัฒนาที่มีคนเป็นศูนย์กลางคือเริ่มต้นที่คุณลักษณะของคนเป็นสำคัญในการพัฒนาทุกเรื่องที่ต้องการ **“คุณภาพของคน”** ตามหลักพอเพียงกำหนดด้วยสองเงื่อนไขคือ **“คุณธรรมกับความรู้”** ทั้งนี้ “คุณธรรม” มีสองส่วนคือ *ส่วนแรก* คือ enduring virtues ซึ่งเป็นคุณลักษณะของตัวเราเกิดจากการบ่มเพาะในครอบครัว ความเชื่อที่ฝังมา ในจิตสำนึกของเราเป็นคุณงามความดีที่อยู่ในตัวเรา และ *ส่วนที่สอง* คือ Share virtues หรือ ethics (จริยธรรม) ที่เป็นคุณลักษณะของกลุ่ม/สิ่งที่ต้องตกลงร่วมกัน/ความเชื่อร่วมกัน/คุณงามความดีของกลุ่ม เช่น corporate ethic ยึดถือการไม่ขายสินค้าที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจริยธรรมขององค์กรเกิดจากผู้บริหารและพนักงานบริษัทยึดมั่นในแนวทางนี้ เป็นต้น (ผู้จัดการออนไลน์, 2561) ดังนั้น ในขั้นแรกนี้จึงเริ่มด้วยคำถามว่า **“Who we are”** เมื่อเริ่มด้วยคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา จึงต้องเริ่มต้นว่าเราเป็นคนอย่างไร เพื่อให้บทวนตัวเอง เพราะแต่ละคนอาจจะมี ความเชื่อส่วนบุคคลต่างกัน เช่น จริยธรรม (ethic) ในสังคมไทยจะตอบแทนผู้มีพระคุณ ในขณะที่คุณธรรม (virtue) คนไทยมีสัมมาคารวะและนอบน้อมถ่อมตน นั่นคือ จะมองในสองมิติทั้งคุณธรรมและคุณลักษณะของตน และมีतिकลุ่มที่เป็นเรื่องของจริยธรรม มีงานวิจัยยืนยันว่าชัดเจนว่าการทำงานเป็นทีมและการร่วมมือกันมีส่วนช่วยสนับสนุนผลงานของแต่ละคน เช่น ในหมู่บ้านพลังงานชีวภาพของเยอรมันมีองค์ประกอบแห่งความสำเร็จที่สำคัญคือ การมีผู้นำในท้องถิ่น (local champions) ที่มีความตระหนักและความเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนแรงกล้า ความไว้วางใจ และความร่วมมือจริงใจ การสื่อสารที่ชัดเจนและสม่ำเสมอ การศึกษาความเป็นไปได้อย่างครอบคลุม ประสิทธิภาพ การวางแผนอย่างจริงจังและโปร่งใส และการนำไปปฏิบัติ ในทำนองเดียวกันโครงการในพระราชดำริของไทยจะดำเนินการโครงการต่าง ๆ ต่อเมื่อชุมชนท้องถิ่นมีแรงกระตุ้นให้มีส่วนร่วมด้วยการใช้เวลาและความพยายามอย่างมุ่งมั่นนั่นเอง ดังนั้น การเริ่มต้นของรูปแบบนี้ด้วยคุณธรรมของคนไม่ได้เป็นเรื่องบังเอิญ แต่เป็นการสะท้อนว่าองค์กรที่ยั่งยืน (sustainable organizations) เริ่มมองหาคนใหม่เข้ามาในองค์กรด้วยการตรวจสอบหรือพิจารณาว่าคนใหม่นั้นมีค่านิยม (values) ตรงกับขององค์กรหรือไม่ก่อนที่จะดูเรื่องความรู้และทักษะ การพัฒนาทักษะของคนเป็นเรื่องที่องค์กรที่ยั่งยืนทำตลอดเวลา ซึ่งการจะเปลี่ยนระบบค่านิยมของคนนั้นเป็นเรื่องยากแต่ถือว่าเป็นเรื่องท้าทาย

ขั้นที่ 2 การสร้างองค์ความรู้ (adding knowledge) ในขั้นนี้เป็นการเพิ่มเติมองค์ความรู้ ก่อนที่คนจะตัดสินใจได้อย่างรอบด้านหรืออย่างชาญฉลาดจำเป็นต้องมีความรู้และพัฒนาความรู้ตลอดเวลา ความรู้จะประกอบด้วย ความรู้ส่วนบุคคล (personal knowledge) และความรู้ที่แบ่งปันกันในกลุ่ม (Shared knowledge) เป็นคุณธรรมสำคัญในองค์กร การเพิ่มประสิทธิผลในการดำเนินงานขององค์กร ต้องมีการจัดการความรู้ควบคู่ไปด้วย ซึ่งการจัดการ

ความรู้เป็นการยกระดับความรู้ขององค์กร เพื่อสร้างผลประโยชน์จากต้นทุนทางปัญญาเป็นกระบวนการที่ทำให้องค์กรจัดเก็บความรู้ทั้งภายในและภายนอกองค์กร สร้างและถ่ายทอดความรู้ รวมทั้งสามารถนำมาพัฒนาองค์การให้ยั่งยืน (เอกกนก พนาดำรง, 2560) ซึ่งองค์กรที่ล้มเหลวนั้นมักจะมีคนที่เก็บข้อมูล (gate-keepers) ไว้ไม่แบ่งปัน ดังนั้น การเก็บข้อมูลไว้ไม่แบ่งปันคนอื่นจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ลายองค์กรด้วย ดังนั้น ในขั้นตอนนี้ จึงต้องถามตัวเราว่า “What we know” ซึ่งเมื่อแต่ละคนมีคุณธรรม (virtue) กับจริยธรรม (ethic) ในสังคม ที่มีอยู่ และมีความรู้ส่วนบุคคลที่สามารถนำมาใช้ได้แล้วกับการแบ่งปันความรู้ และเมื่อมีทั้งสองอย่างนี้แล้ว เขาพร้อมทำงานตัดสินใจและเป็นศูนย์กลางการพัฒนาได้แล้ว นี่คือ ปัจจัยนำเข้าที่เป็นเงื่อนไขคุณภาพ (quality foundations) ของคนก่อนที่จะทำงาน แต่เดิมการนำหลักการหรือปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ให้ความสำคัญเท่ากันทั้ง “ความรู้” และ “คุณธรรม” โดยมักจะพูดว่า “ความรู้คู่คุณธรรม” แต่โมเดลใหม่นี้ให้ความสำคัญกับ “คุณธรรม” มาก่อน เพราะถ้าไม่มีคุณธรรมอาจจะสรรหาความรู้ที่ไม่ดีมาใช้ จึงใช้คำว่า “คุณธรรมกำกับความรู้” ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงใช้ หมายถึง “ต้องมีและใช้คุณธรรมกำกับความรู้” สำหรับในเชิงธุรกิจก็นำไปใช้ได้เช่นกัน กล่าวคือ เมื่อสัมภาษณ์หรือเลือกคนเข้าทำงานก็ต้องเลือกจากคนที่มีความเชื่อหรืออุดมการณ์ที่สอดคล้องกับเป้าหมายบริษัทก่อน เพื่อให้มีหลักยึดไปในทางเดียวกัน แล้วจึงมองเรื่องความสามารถว่ามีมากเพียงพอที่บริษัทต้องการหรือไม่ เมื่อนำไปใช้แบบนี้จะทำให้เลือกคนได้ดีขึ้น

ขั้นที่ 3 ทักษะที่ดี หรือคุณลักษณะที่รอบรู้และกรอบแนวคิดพอเพียง (wise attitudes and a sufficiency mindset) เมื่อมีคุณธรรมและความรู้แล้ว เจตคติหรือทัศนคติที่รอบรู้หรือชาญฉลาด คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความระมัดระวังหรือมีภูมิคุ้มกันที่ดี (moderateness, reasonableness, prudence) คือ หลักในการตัดสินใจและปฏิบัติ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงดำริว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของชุดความตระหนักเรื่องความพอเพียง (sufficiency mindset) ในขั้นตอนนี้รูปแบบที่นำเสนอไม่ได้แยกแยะความแตกต่างระหว่างมิติของบุคคลและมิติของกลุ่มเนื่องจากบูรณาการเป็นเนื้อเดียวกันแล้ว อย่างไรก็ตามก็ดี อิทธิพลภายในและอิทธิพลภายนอกมีผลต่อการกำหนดการตัดสินใจของกระบวนการสร้างความตระหนักความพอเพียง โดยมุ่งเน้นให้ผู้ผลิต หรือผู้บริโภค พยายามเริ่มต้นผลิต หรือบริโภคภายใต้ขอบเขต ข้อจำกัดของรายได้ หรือทรัพยากรที่มีอยู่ไปก่อน ซึ่งก็คือ หลักในการลดการพึ่งพา เพิ่มขีดความสามารถในการควบคุมการผลิตได้ด้วยตนเอง (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2564) และประเด็นสำคัญคือต้องใช้ทั้งสามหลักการนี้ “พร้อมกัน” เสมอ เช่น การสั่งซื้อขายต้องคิดว่าควรซื้อในจำนวนที่พอเหมาะพอดี โดยมีเหตุผลที่อธิบายได้ และต้องมีการตรวจสอบยาที่มาส่งว่าครบถ้วนและถูกต้องหรือไม่ หรือแม้แต่คนจัดซื้อยาต้องมีคุณธรรมและ

ความรู้เรื่องการจัดซื้อยา แล้วจึงมาใช้สามหลักการ พร้อมกันเสมอ ห้ามขาดอันใดอันหนึ่ง จึงประสบความสำเร็จในการสั่งซื้อยา และเป็นการจัดซื้อยาตามหลักการพอเพียง

สำหรับ อิทธิพลภายในและภายนอก (internal influences-external influences) เนื่องจากคนเราจะตัดสินใจอะไรไม่ใช่เราอยากทำอะไร แต่ต้องพอเหมาะพอดีกับปัจจัยภายใน กับปัจจัยภายนอกที่กำลังก่ออยู่ ยกตัวอย่างเรื่องเดิมคือการจัดซื้อยา ในส่วนของอิทธิพลภายใน เช่น ตัวเรามีข้อจำกัดเรื่องความรู้เกี่ยวกับยาหรือไม่ ฯลฯ หรือบริษัทมีงบประมาณที่กำหนดให้เท่านี้ ส่วนอิทธิพลภายนอกบางครั้งยาชนิดนี้ขาดตลาด หาซื้อไม่ได้ ใช้อื่นแทนได้หรือไม่ หมายความว่า ทั้งสามหลักการมีทั้งสองปัจจัยนี้เกี่ยวข้องที่ต้องคำนึงถึงตลอด ดังนั้น ในขั้นตอนกรอบแนวคิดพอเพียง (sufficiency mindset) (ผู้จัดการออนไลน์, 2561) การอธิบายว่าเป็นทางสายกลางและตั้งคำถามว่าจะตัดสินใจอย่างไร (How we decide) เพราะกรอบแนวคิดพอเพียงเป็นตัวกำกับการตัดสินใจของเราและเป็นหลักคิดพอเพียง เมื่อใช้โมเดลนี้ตามพระองค์ท่านจะทำให้เราเป็นคน “คิดก่อนทำ” เสมอไม่ใช่ทำไปคิดไป คือคิดให้ “รอบคอบ” ก่อนทำเป็นสิ่งที่เราเรียนรู้จากพระองค์ท่าน เพราะมีพระราชดำรัสหลายครั้งที่บอกไว้ว่า การทำไปคิดไปหรือทำก่อนคิด หากเกิดข้อผิดพลาดในบางเรื่องกลับมาแก้ไขไม่ได้แล้ว

ดังนั้น เพื่อไม่ให้สับสนและติดกับมิติทางเศรษฐกิจเนื่องจากในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงรับสั่ง เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อปี 2540 ในช่วงเวลานั้นประเทศไทยเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ หรือวิกฤติต้มยำกุ้ง จึงมีคำว่า “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งแท้จริงคือ “หลักคิดพอเพียงหรือปรัชญาพอเพียง” ที่มีความครอบคลุม สามารถนำไปใช้ได้กับทุกเรื่องไม่เฉพาะเรื่องเศรษฐกิจ และในปี 2542 พระองค์ ทรงรับสั่งว่า “คิดอย่างพอเพียง พูดอย่างพอเพียง ปฏิบัติอย่างพอเพียง” ทรงก้าวข้ามเรื่องเศรษฐกิจไปแล้ว

ขั้นที่ 4 การลงมือปฏิบัติและพฤติกรรม (actions and behaviors) เมื่อบุคคลได้มีความตระหนักถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันหรือความระมัดระวังแล้ว โดยได้คำนึงถึงตัวแปรต่าง ๆ ที่เป็นอิทธิพลภายในและภายนอกแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการดำเนินกิจกรรมและการประพัตินที่สะท้อน เจตคติหรือทัศนคติที่รอบรู้ชาญฉลาดเกี่ยวกับความพอเพียง หรืออธิบายให้เข้าใจง่าย ๆ คือ ในขั้นนี้เป็นการเพิ่มหลักการทรงงาน (adding work principles and practices) นอกเหนือจากหลักพอเพียงสามหลักการดังกล่าว เพื่อจะบอกว่าเราควรจะทำอย่างไร จึงเป็นคำถามว่า “How we behave” ซึ่งมีมากมายหลายเรื่อง เช่น ทำอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ฯลฯ เราจึงนำ “หลักปฏิบัติ” นี้มาใช้กับ “วิธีคิด” ดังนั้น “ทางสายกลาง” คือ การใช้สามหลักการพอเพียงร่วมกับหลักการทรงงาน นั่นเอง นอกจากนี้ “ทางสายกลาง” คือทั้งหมดที่มีการคิด มีการตัดสินใจ และมีการปฏิบัติแล้วผ่านการคิดเชิงระบบ (system thinking) ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (input) และกระบวนการ (process) ซึ่งในขั้นตอนนี้ได้เพิ่มหลักการทำงาน ที่ยั่งยืน (sustainable work

principles) คือ หลักการทรงงาน 23 ข้อของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการ
ทำงาน 23 ข้อของการปฏิบัติภาวะผู้นำแบบยั่งยืน (Avery, G.C. & Bergsteiner, H., 2011)

ขั้นที่ 5 ผลผลิตและผลลัพธ์ (outputs and outcomes) เป็นผลผลิตและผลลัพธ์ที่
เกิดขึ้น จากสี่ขั้นตอนแรก กล่าวคือ ผลผลิตเป็นความพอเพียง (sufficiency) ที่ เป็นความสมดุล
ระหว่างมิติ ของเศรษฐกิจหรือวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม นอกจากเศรษฐกิจจะดี
มีวัตถุให้พอกินพอใช้ เป็นขั้นพื้นฐาน สังคมอยู่เป็นสุข และสิ่งแวดล้อมไม่เป็นพิษ ยังต้องให้
ความสำคัญกับวัฒนธรรมซึ่งเป็นรากเหง้าและความเป็นอยู่แต่ละชนชาติจึงจะทำให้เกิดความ
ยั่งยืนที่แท้จริง และเมื่อมีการนำเสนอให้ชาวยุโรปได้เข้าใจในเรื่องนี้อย่างแท้จริง ทำให้ได้รับการ
ชื่นชมและยอมรับอย่างมาก อีกทั้งเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปสู่เป้าหมายของการสร้าง
ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจได้ เช่น โดยพื้นฐานแล้ว ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม
เศรษฐกิจของประเทศจึงควรเน้นที่เศรษฐกิจการเกษตร เน้นความมั่นคงทางอาหาร เป็นการ
สร้างความมั่นคงให้เป็นระบบเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง จึงเป็นระบบเศรษฐกิจที่ช่วยลดความเสี่ยง
หรือความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาวได้ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2564) ส่วนในกรณีผลลัพธ์
นั้นเป็นความยั่งยืนของคุณภาพชีวิตหรือการอยู่ดีกินดี (well-being sustainability) ประการ
แรก คือ พึ่งตนเอง (self-reliance) ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ
ซึ่งเป็นผลของการทำทุกอย่างแล้วจึงจะพึ่งตนเองได้ต้องมีความรู้ มีวิถีคิด มีทักษะในการ
ตัดสินใจและการปฏิบัติ ประการที่สอง มีภูมิคุ้มกัน (immunity) เป็นการเตรียมตัว ให้พร้อมรับ
ต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ประการสุดท้าย ยืดหยุ่นหรือความสามารถใน
การต้านแรงกระทบต่าง ๆ (resilience) ซึ่งทั้งหมดนี้อธิบายกลไกของความยั่งยืนเนื่องจากเมื่อ
พึ่งตนเองได้ เช่น ประเทศชาติเกิดวิกฤต แต่ชาวยุโรปอยู่ได้เพราะพึ่งตนเองได้หรือมีภูมิคุ้มกัน
เช่น ไปฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรคระบาดเป็นความรอบคอบไม่ประมาทในเรื่องของสุขภาพทำให้
ไม่เจ็บป่วย หรือมีความยืดหยุ่นหรือความสามารถต้านทานต่อแรงกระทบ เช่น การสร้างบ้าน
โดยออกแบบให้รับมือกับภัยพิบัติภาวะน้ำท่วมและแผ่นดินไหว ซึ่งเมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นจะพ้น
ภัย

อย่างไรก็ดี การนำโมเดลแนวปฏิบัติตามปรัชญาพอเพียงหรือหลักการพอเพียงใช้
วิธีการจดจำง่าย ๆ ได้ว่า “โมเดล 2-3-4-5” ซึ่งมาจาก 2 เงื่อนไขคือ “คุณธรรมกำกับความรู้”
3 หลักการพร้อมกัน คือ “พอประมาณ มีเหตุผล ภูมิคุ้มกัน” 4 มิติมีความสมดุลคือ “เศรษฐกิจ
สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม” และ 5 ขั้นตอนของกระบวนการดำเนินงานซึ่งเป็นแนวปฏิบัติ
ไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนนั่นเอง

แนวปฏิบัติสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

คุณลักษณะความพอเพียงหรือการอยู่อย่างพอเพียงจึงเป็นลักษณะประจำตัวที่แสดงออกหรือปฏิบัติเป็นประจำและสม่ำเสมอที่ครอบคลุมทั้งผลผลิต และผลลัพธ์ในกรณีของผลผลิตเป็นความสมดุลใน 4 มิติ ประกอบด้วย

มิติเศรษฐกิจ (economic domain) เป็นการเห็นคุณค่าและใช้วัตถุดิบของ เงินทอง ทรัพยากร อย่างประหยัด คำนวณ ได้แก ใช้สิ่งของหรือทรัพย์สินของตนเองและส่วนรวมอย่างประหยัดและคุ้มค่า ใช้อุปกรณ์การเรียนอย่างประหยัดและคุ้มค่าตามอายุการใช้งาน ใช้จ่ายเงินอย่างประหยัดและมีการเก็บออม และรู้จักเลือกใช้เครื่องมือต่างๆ ให้เหมาะสมกับงาน

มิติสังคม (societal domain) เป็นการเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ได้แก่ แบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ ร่วมมือกับผู้อื่นในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเต็มใจ เสียสละทรัพย์สินหรือแรงงานเพื่อคนอื่น/หรือส่วนรวม ไม่นำสิ่งของหรือผลงานคนอื่น มาเป็นของตน และปฏิบัติตามข้อตกลง/กฎระเบียบหรือข้อบังคับของครอบครัว/โรงเรียน/หรือสังคม

มิติสิ่งแวดล้อม (environmental domain) เป็นคนที่มีจิตสำนึก รู้วิธีการ และมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ได้แก่ รักษาความสะอาดสถานที่หลังจากทำกิจกรรมแล้วเสร็จ รักษาความสะอาดเครื่องมือ/หรืออุปกรณ์ที่ใช้เสร็จแล้ว ร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เอาใจใส่ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในบ้าน/โรงเรียน/หรือชุมชน และร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อโรงเรียน/ชุมชน/ หรือสังคมด้วยความสมัครใจ

มิติวัฒนธรรม (cultural domain) เป็นบุคคลที่เห็นคุณค่าและร่วมอนุรักษ์ วัฒนธรรม ค่านิยม เอกลักษณ์ท้องถิ่น/ความเป็นไทย ได้แก่ ร่วมกิจกรรมงานบุญหรือประเพณี และกิจกรรมสืบสานหรืออนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไหว้ผู้ปกครอง/ครู/หรือผู้ใหญ่อย่างถูกต้องเหมาะสม มีสัมมาคารวะ/มารยาท/หรือกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ และแต่งกายได้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะ

ส่วนในกรณีผลลัพธ์เป็นความยั่งยืนของคุณภาพชีวิตหรือการอยู่ดีกินดี (well-being sustainability) ประกอบด้วย **พึ่งตนเอง (self-reliance)** เป็นคนที่รู้จักเพียงพอ พอดีเหมาะสมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ใช่สิ่งของเกินฐานะหรือความเป็นอยู่ของตนเอง มีทักษะในการตัดสินใจและการปฏิบัติ แบ่งเวลา ในการเรียน/ทำงาน/หรือการเล่นอย่างเหมาะสม และทำงานตรงตามความสามารถและศักยภาพของตนเอง **ภูมิคุ้มกัน (immunity)** เป็นคนที่รู้จักวางแผนการเรียนหรือทำงานโดยมีวิธีป้องกันทุกครั้ง ตรวจสอบอุปกรณ์หรือสิ่งของก่อนใช้งานทุกครั้ง ศึกษาขั้นตอนหรือวิธีการก่อนทำงานทุกครั้ง ประชุมปรึกษาหารือ กับผู้อื่นก่อนทำงานทุกครั้ง และตรวจสอบสถานที่ให้พร้อมและปลอดภัยก่อนทำกิจกรรมทุกครั้ง และ**ยืดหยุ่น (resilience)** เป็นบุคคลที่สามารถต้านแรงกระทบจากสิ่งต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ปรับตัวเข้ากับ

คนอื่น/สิ่งแวดล้อม/หรือสังคมได้ดี ไม่ใช่ใช้อารมณ์หรือความรู้สึกในการตัดสินใจ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และศึกษาเรียนรู้ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

สรุป

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มีพระราชดำรัสชี้ ทรงแสดงแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่ชาวไทยตั้งแต่เกิดสภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ ทรงเน้นย้ำ แนวทางแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับสังคม ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง จะเห็นว่าความพอเพียงเป็นความสมดุลระหว่างมิติของเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม อันเป็นความยั่งยืนของคุณภาพชีวิตที่ดี ได้แก่ การพึ่งตนเอง การมีภูมิคุ้มกัน ความยืดหยุ่น ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ดังนั้น รูปแบบสมบูรณ์ เป็นการนำเสนอหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) ของพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 นั้นจึงเป็นกระบวนการที่เป็นวงจรไม่มีที่สิ้นสุด ในกระบวนการนี้มีองค์ประกอบต่างๆ คือ คนที่มีคุณธรรม ยาวและคุณลักษณะที่มีความรู้ที่แท้จริง ส่งผลให้เกิดเจตคติหรือทัศนคติ ที่รอบรู้ชาญฉลาด เป็นชุดของความตระหนักพอเพียง (ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ภูมิคุ้มกันหรือ ความระมัดระวัง) เป็นเงื่อนไขให้คนร่วมทำกิจกรรมที่ชาญฉลาดและความประพฤติที่ถูกต้อง (ทางสายกลาง) ส่งผลให้เกิดผลผลิตของความสมดุลและเป็นแนวปฏิบัติสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนที่มี 4 มิติ ประกอบด้วย 1) มิติเศรษฐกิจ 2) มิติสังคม 3) มิติสิ่งแวดล้อม และ 4) มิติวัฒนธรรม นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ยั่งยืนหลายประการ

เอกสารอ้างอิง

- เกษม วัฒนชัย และจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2555). CSR ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: ดาวฤกษ์ คอมมูนิเคชั่นส์.
- เอกกนก พนาดำรง. (2560). มุ่งสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ด้วย KM แลกเปลี่ยนการแพทย์ศิริราช. เรียกใช้เมื่อ 14 พฤศจิกายน 2564 จาก <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/simedbull/article/view/81446>
- กัญญาณัฐ เสี่ยงใหญ่ และศิริวรรณ วิสุทธิรัตนกุล. (2564). ความสำเร็จของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. วารสารรัชต์ภาคย์, 15(43), 14-24.

- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช ธรรมปียา. (2557). ตามรอยพ่อชีวิตพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ปรียานุช ธรรมปียา. (2560). หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืน. ใน เอกสารประกอบการบรรยายศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ, 9 กันยายน 2560 . โรงแรมตริ่ง เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2561). มุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ถอดรหัสแนวปฏิบัติใหม่ จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. เรียกใช้เมื่อ 23 ตุลาคม 2564 จาก <https://mgronline.com/greeninnovation/detail/>
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2564). เศรษฐกิจพอเพียง. เรียกใช้เมื่อ 14 ธันวาคม 2564 จาก https://www.chaipat.or.th/site_content/item/1309-2010-06-03-09-50-07.html
- ราชกิจจานุเบกษา. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564). เล่มที่ 133 ตอนที่ 115 ก 30 ธันวาคม 2559.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2562). การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้เชิงระบบเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนบ้านหนองกุงวิทยาคร. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). รายงานการสังเคราะห์ตัวชี้วัดด้านการศึกษาไทยตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2559). คู่มือแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงศึกษาธิการ.
- Avery, G.C. & Bergsteiner, H. (2011). Sustainable leadership: Honeybee and locust approach. New York: Routledge.
- Avery, G.C. & Bergsteiner, H. (2016). Sufficiency Thinking: Thailand's gift to an unsustainable world. Editors. Crow Nest NSW, Australia: Allen & Unwin.